

REGINA-POETĂ CARMEN SYLVA

NICOLAE MOISESCU

Pe țărmurile Rinului, împodobite de păduri sau vii aurite de soare, cu turnuri de castele vechi, de care se leagă numeroase legende, se ridică vechiul castel al seniorilor din Wied unde a văzut lumina zilei, Carmen Sylva.

Mica Prințesă, moștenind talentul de la predecesorii săi, a fost sensibilă la tot ce-i oferea natura, cu care își împletea comorile sale spirituale.

Sufletul Prințesei era înzestrat cu darul de a recepționa mai viu impresiile naturii, și a le exterioriza fie prin desen și ornamentație, fie de la vârsta de 15 ani, prin forma expresivă a poeziei. Natura cu darurile ei – păduri frumoase, grădini întinse, obiecte de artă – a fost rezervată și Prințesei Carmen Sylva care era înzestrată cu o deosebită sensibilitate.

A schimbat poezia romantică a castelului de pe Rin cu aroma sălbatică – și cu atât mai frumoasă și plină de farmec – a Bucegilor, castel natural, unde vulturul înălțimilor mărește pitorescul ținutului. Aici, în Bucegi, și-a găsit Principesa Elisaveta, devenită în urmă Carmen Sylva, cuibul în care și-a adăpostit puținele și rarele ei bucurii, iar apoi grelele încercări ale vieții.

Soarta a făcut ca Principesa de Wied să ajungă, în 1869, tovarășa de viață a unui Principe domnitor, pe valea altui fluviu bătrân, păstrător de tradiții și amintiri istorice și purtând coroana Carpaților.

Ce a putut simți sufletul înzestrat al poetei de mai târziu, la vederea frumuseților noastre, când, în zi de Mai a făcut pentru întâia oară drumul spre țara ei cea nouă, se vede în memorialul de călătorie „Pe Dunăre“, pe care l-a scris din dragoste și ca un omagiu țării care o primea cu natura în sărbătoare.

Entuziasmul și calda manifestare a sufletului românesc însă, au subjugat-o, și îndată a hotărât să se dedice cu toată stăruința și dragostea ei, poporului care o ceruse.

Pornind spre ținutul unde o aștepta, odată cu coroana regală, și încoronarea talentului cu care era înzestrată, aducea cu sine primele și cele mai vii impresii și senzații, de pe valea Rinului. Ea era sortită să împletească impresiile și legendele celor două fluvii și armonizându-le să le fixeze în forma nepieritoare a artei.

•

Viața ei tulburată prin pierderea unicului copil a făcut-o să învăluie într-un văl de tristețe și de seriozitate toate inspirațiile sale.

Rar scriitoare să fi cunoscut în atâta măsură frăgezimea sentimentelor ei, iubirea mamei pentru copilul ei, cum a fost Carmen Sylva.

Acest sentiment ce apare la tot pasul în scrierile noastre populare, care capătă formulare artistice de geniu, în „Miorița“, și care a realizat fericit în poezia lui Carmen Sylva.

În culegerea „Mutter und Kind“ găsim o gamă de sentimente, gingășie, alintare, bunătate, dar și de durere în fața înfrângerii ei ca mamă.

În poezia „Dâmbovița“, tradusă de Coșbuc, evocând râșorul, de care și-a legat viața, scrie:

*M-ai legat tu, dulce nume,
De-al tău mal, tu m-ai legat,
De când doarme-aci îngropat
Ce-am avut mai drag pe lume.*

În poema „Sapho“, ea se depărtează de fondul acestei legende, unde eroina moare din iubire, în timp ce în realizarea poetei-regine, ea moare din cauza pierderii unicei sale ființe.

Regina Elisabeta era de o generozitate neobișnuită. În această privință, George Enescu o aseamănă cu Sfânta Elisabeta. În legenda acestei sfinte, se spune că bărbatul ei o ținea din scurt învinuind-o că da prea mult săracilor. Într-o zi a surprins-o dându-le pâine într-o legătură.

– Ce ai acolo? a întrebat-o soțul.

– Flori, a răspuns ea.

Și pe dată pâinile s-au prefăcut în flori.

Tot astfel și Regina noastră, dădea totul, și-ar fi dat și sufletul pentru o operă de bine.

Până la sfârșitul vieții a stăpânit-o ideea unei școli de fete, unde să crească tinerele vlăstare sub ochii ei, la Curtea de Argeș, să le dea o educație sănătoasă, cu mintea la învățătură, cu gândul la Dumnezeu și cu mâini harnice. Visul ei nu s-a realizat. A murit prea devreme...

Cultiva bunurile spirituale: muzica, pictura, poezia. Muzica o inspira. Multe din poemele ei sunt puse pe muzică de George Enescu, a ținut să-i orchestreze andantele din trio în mi bemol de Schubert, ca să le cânte la moartea ei.

Poezia ei era o poezie pornită din interior, cu apoteozarea căminului, cu motive intime, poezii descriptive și balade inspirate din legendele populare.

Îi plăceau foarte mult poeziile lui Vasile Alecsandri, unul din prietenii cei mai apropiați ai Reginei, care împreună cu „copilul minune“, cum îl numea ea pe George Enescu, îi mai îndulceau gândurile negre prin pierderea ființei iubite.

Pe când copila era bolnavă, Vasile Alecsandri a scris o poezie plină de durere la adresa ființei ce se stinge:

*Boală oarbă și înțețită,
Ce în Sinaia te-ai legat
De-o copilă abia înflorită
Și o ții culcată în pat.
Duce-te-ai pe cea lume,
Ruptă în ghiare de oțel!
Duce-te-ai pe-a mării spume
Mult departe de castel,
Ca să scape dulcea floare
De-al tău chip neomenos
Și s-apară zâmbitoare
Cu-al ei chip gingaș, voios...*

*Fugi, tu boală uricioasă,
N-ai ce căuta la ea;
Tu ești slută, ea-i frumoasă,
Ca plăpânda viorea.
Fugi, strigoaică blestemată,
Printre iele și strigoi!
Copilița mingalată
Să revie printre noi,
Căci de soartă a fost menită
Să înflorească vie în zori
Și să fie mult iubită
De-o Regină și de flori!.*

Carmen Sylva vroia o lume mai bună, mai frumoasă, și de aceea transpunea în operele literare sau în teatru, sentimentele morale, ca elemente principale de fond și de concepție artistică.

Deși străină, ca origine, de neamul nostru, Carmen Sylva îndemna pe scriitorii noștri români să pornească de la cultul tradițiilor și a sfătuit pe George Enescu să facă o pastorală cu subiectul din Miorița.

Rolul lui Carmen Sylva pentru literatura noastră a fost deosebit – pe deoparte popularizează literatura românească peste hotare, traducând operele lui Eminescu, Alecsandri „Inelul și Năframa“, Bolintineanu „Mama lui Ștefan cel Mare“, pe de altă parte îmbogățește literatura noastră cu operele sale, traduse de marii scriitori ca Titu Maiorescu, în „Almanahul Literar“ al României June din Viena, Mihail Eminescu în Poezii Postume: „Balada plaiurilor dunărene“, Caragiale, în „Vatra“, „Răzbunare“, Coșbuc, O. Goga în „Luceafărul“, poezia „Moara“.

În teatru, contribuția lui Carmen Sylva este deosebit de însemnată. Piesele mai importante sunt: *Vârful cu dor*, baladă dramatizată în versuri și tălmăcită în românește de M. Eminescu, *Amurgul*, dramă tradusă în limba franceză de Elena Văcărescu, *Meșterul Manole*, jucată la Viena în 1892, *Ullranda*, dramă în două acte, în versuri. *Marioara*, dramă în trei acte, tradusă în românește de Haralamb Leca și jucată la Teatrul Național din București în 1897 și la Iași în 1904, *În ziua scadenței*, *Căința*, tradusă de H. Leca și publicată în „Convorbiri Literare“ și altele.

Carmen Sylva a fost ținută totdeauna departe de treburile țării, de aceea și-a ațintit ochii spre ceea ce putea femeia, nu regina; a hotărât să ridice viața materială și morală a țărăncii noastre, înțelegând existența ei de martir.

Privind de atâtea ori fața istovită a femeii de la țară, a observat, că noi, românii, mai existăm aici atât de puternici ca închegare, datorită sufletului

acestei țărănci, care știe a-și adormi atât de frumos copiii în cântec de o duioșie sfâșietoare, după ce a lăsat secera din mână, ori greutatea de pe cap, că ea este păstrătoarea limbii, ca susținătoarea familiei, ea întruchipează și dragostea sălbatică și durerea resemnată a despărțirii de bărbatul dus departe la muncă sau să-și apere glia strămoșească.

Pentru țărancă lucrătoare a înființat Regina Societatea „Furnica” și „Țesătoarea”, unde inul și cânepa, ca și mătasea noastră să fie puse în valoare.

Când a privit cu atenție costumul nostru țărănesc, a rămas uimită de artă cu care știe poporul să se îmbrace. Culoarea albă, a curățeniei, a luminii, a bucuriei, predomină atât la bărbați, cât și la femei. Marama spumoasă de borangic, ce cade atât de grațios pe spatele femeilor căsătorite, ștergarele groase ale bătrânelor, purtate duminica la biserică. Ia, o adevărată nebunească întrecere de culori, de fluturi, strălucitori în bătaia soarelui, de râuri negre și roșii, foarte armonios îmbinate în coloritul lor sobru, care privite de un ochi străin învățat cu straie puțin pitorești, impresionează până la admirație. Regina poetă a rămas locului uitându-se în urma muntenilor, ce merg prin pădurile și fânețele lor, ca niște stăpâni voievodali, la femeile ce par, în haina lor de sărbătoare, adevărate zâne ale pământului.

Carmen Sylva a purtat cu mare drag acest costum – princiar prin bogăția coloritului – la marile solemnități, ridicându-l prin asta la costum de ceremonie. L-a dus tocmai la castelul ei de pe Rin, deschizând acolo o expoziție de păpuși, îmbrăcate în costume „din regatul lui Carmen Sylva”.

Întrată în viața poporului nostru, prin împrejurări prin care chiar regii nu le cunosc, ci doar destinul le știe. Carmen Sylva s-a realizat așa cum simțise încă din adolescență: să dăruiască, să-și rupă sufletul în fâșii de lumină, pe care să le răsfrângă asupra celor din juru-i, ca tot atâtea bucurii.

Iubitoare de culori, de lumină, de natură, a înțeles că cel mai mare blestem dat omului este să nu se poată bucura de ele. De aceea a creat „Vatra Luminoasă”, unde orbii, prin degetele lor înlocuind întrucâtva ochii, să-și îndulcească întunericul nopții veșnice în care trăiesc.

Carmen Sylva a fost și femeie, nu numai regină. A simțit nevoia să-și primească, nu numai să-și dăruiască ființa. A iubit, a renunțat, a suferit și și-a cristalizat cu înaltă resemnare zbuciumul în opere literare și în pictură.

În tinerețe, Durnezu i-a dăruit, efemeră și ucigătoare bucurie, pe Domnița Maria, fetița care i-a trecut prin viață ca o lumină prea puternică, și care, prin moartea-i prematură a desăvârșit în regină, femeia.

De acum înainte, Carmen Sylva, mamă fără copil, rămâne mama tuturor copiilor. Când vorbește despre copiii țării sale, ar vrea să le pătrundă tot sufletul prin ochi: „O deosebită bucurie a mea – spunea Carmen Sylva – sunt ochii copiilor din România. Așa ochi nu se mai văd nicăeri, totdeauna enorm de mari, în obrăjorii lor palizi, în care stau prinși ca niște stele, de unde te privesc

așa de umezi, încât ți se topește inima!“.

Sentimentul zădărniceii care o încearcă prea adesea, o face să-și umple ceasurile pictând: păsări fantastice, natură uriașă, culori puternice, miniaturi, toate de o splendidă inegalitate, așa cum i-a fost întreaga ființă, trădând un suflet bogat și înlănțuit, aici de dureri surde, aici de bucurii, ce n-au fost trăite niciodată.

Așa a luat naștere Evanghelia ei de la Curtea de Argeș, operă de muncă și răbdare, ale cărei file sunt scrise, toate de mâna ei, cu cerneală aurie și luminate cu vignete, cu flori, ca-n vremea Renașterii, creație a nesecatei sale fantezii. Fiecare filă este încadrată cu ramură de argint aurit, cu reliefuri executate după desenele ei.

Pe pagina începutului, scrie: „Lucrat-am această carte cu douăsprezece evanghelii ale Patimilor Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pentru sfânta și dumnezeiasca biserică a Episcopiei Curții de Argeș, întru amintirea prea iubitei și singurei mele copile Maria, care în Joia Patimilor a trecut la viața veșnică și la al cărei căpătâiu am auzit citindu-se mângâietoarele cuvinte ale Domnului“.

Carmen Sylva a fost prea intens femeie ca să nu fi suferit, iar suferința a coborât-o printre noi. A înțeles că Dumnezeu a lăsat creațiunii sale un singur stâlp susținător: iubirea, că ea transformă pe om, rupând zăgazurile; că în viață nu găsești fericire decât în datorie, mângâiere numai în muncă, și bucurie numai în opere de artă sau natură.

Carmen Sylva a scris lucrări și în limba franceză, fapt ce i-au adus cinstea de a fi aleasă membră de onoare a Academiei franceze. În lucrările sale a cuprins toate aspectele mari ale vieții, tot ceea ce frământă pe omul mare ca și pe cel mic: iubirea, fericirea, durerea, spiritul, arta, datoria. Și ca una care a băut din toate aceste cupe otrăvite ale vieții, le-a desăvârșit, dându-le în forma unor mici nestemate strălucitoare.

Carmen Sylva a știut să aștepte cu curaj: supărările augustului ei soț, exilările ei, uneori atât de îndelungate, toate i-au albit frumosul păr, dar i-au adăugat la nimbul din jurul frunții, încă o rază.

„Gura poporului – spunea Carmen Sylva – este înțelepciunea nesfârșită, iar cântecul e cea mai înaltă poezie, căci el dă viață, și viața-i suferință.

Cântecul poporului este poezia cea mai sublimă, căci nimeni nu știe cine l-a făcut. Fiecare l-a cântat pentru întâiași oară și sute de ani în șir.

Lumea basmelor românești m-a înconjurat și tot farmecul și versul românesc a cântat în inima mea“.

Au trecut de mult anii tineri, când mai nădăjduia ceva bun pentru dragostea ei: Domnița Maria doarme somnul din urmă, unii din prietenii tineri au fost trimiși departe de țară și de dânsa. Oare să fie atât de greu de purtat pe umeri podoaba iubirii?

Moartea bătrânului rege, o aruncă într-o stare de mare deprimare. Nici operele de binefacere n-o mai mângâie.

S-a retras aproape cu totul de Mănăstirea Curții de Argeș, depănând în minte trecutul. Câteodată lucrează o dantelă spumoasă între degetele neobosite. La apusul soarelui i se scoate afară un jilț mare, în care se așează, înveșmântată în lungi văluri negre.

Înaltă, dreaptă, cu aureola părului de omăt, cu fața încă trandafirie, alunecă încet, ca o umbră, cu pași de vis, prin pridvoarele mănăstirii, citind rugăciuni, nevoind să mai vadă, ori să mai audă pe cineva.

A obosit bătrâna regină de bine și de rău, de binefacerile și suferințele care i-au rămas tovarăși statornici. Acum a ajuns sus, în creștet de munte, unde n-o mai poate atinge nici una din însușirile omenești.

Se îndreaptă încet spre cripta mănăstirii. Singura ei mângâiere este „La El“.

A închis în taina mormântului bucuriile netrăite și durerile nestrigate, dragostea pentru țara ei de naștere, pentru castelul părintesc de pe valea Rinului.

A rămas însă pentru noi imaginea albă și pură, îmbrăcată în lumina faptelor ei, a rămas sufletul reginei cântărețe a pădurilor, a apelor, a iubirii și a durerii omenești.